

Asia: VN/1068/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto hallituksen esityksestä valtion virkamieslain muuttamiseksi

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) pitää luonnosta hallituksen esityksestä virkamieslain muuttamiseksi tavoitteiltaan kannatettavana. TEM lausuu yksittäisten säädösmuutosten osalta seuraavaa:

Valtion virkamieslain 6 b §:ään ehdotettujen muutosten osalta TEM toteaa, että se tukee perusteluissa esitettyä tavoitetta mahdollisuudesta nimittää virkamies määräaikaiseen virkasuhteeseen kahdeksi vuodeksi ilman avointa hakua nykyisen yhden vuoden sijaan. Lainmuutoksen yhteydessä ohjetasolla säädettäväksi esitetty pidennys helpottaisi virastossa töiden järjestelyä ja suunnitelmallisuutta erityisesti kestoiltaan rajattujen hankkeiden, projektien ja ad hoc – tarpeiden suhteen. Samalla se nopeuttaisi toivotulla ja tarkoituksenmukaisella tavalla tilapäisten, äkillisten resurssivajeiden täyttöprosesseja ja loisi toisaalta nimitettävälle henkilölle pitempiaikaisen työllistymismahdollisuuden.

Avoimen haun pääsäännön säilyminen on samalla tarpeellista ja tarkoituksenmukaista varmistaa esitetyn mukaisesti ns ”vakinaistamissäännöstä” tiukentamalla, eli ”vain sellainen määräaikainen virkasuhde, johon nimitys on tehty julkista hakumenettelyä käyttäen, voidaan myöhemmin vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä”. Muutos yhtenäistäisi myös määräaikoja suhteessa nimitysmenettelyn valitusoikeuteen.

Vaikka esityksen tavoitteet ovat kannatettavia, olisi syytä harkita sitä, että perusteluissa esitetyt tavoitteet ja tulkintaohjeet kirjattaisiin selkeämmin lakiin. Sekä rekrytoivan viranomaisen että viranhakijoiden kannalta olisi toivottavaa, että keskeiset virkasuhteiden haun periaatteet on riittävän selkeästi määritelty. Nyt valittu ratkaisu perustuu lainsäädännön ja ohjetasolla annetun sääntelyn muodostamaan kokonaisuuteen. Tulisikin harkita, pitäisikö suoraan lain tasolla määritellä, milloin määräaikaiset virkasuhteet on täytettävä julkisen haun kautta ja milloin ei. Tällä hetkellä yli vuoden kestävä määräaikaisuudet (yhdestä tai useammasta jaksosta muodostuen) laitetaan julkiseen hakuun valtiovarainministeriön virantäyttöä koskevan ohjeistuksen perusteella. Kyseessä on ohjetasoinen normi, jota on viranomaiskäytännössä ohje-statuksesta huolimatta kuitenkin pidetty sitovana.

Esitetty muutos koskien 6 b § 5 momentin sääntelyä (lakisääteisen muutosturvan täydentäminen) on perusteltu ja osapuolten kannalta joustava edistämällä virkamiehen uudelleensijoittumista tuotannollis-taloudellisten muutoshankkeiden yhteydessä. Lisäksi muutosesitys parantaa kohteena olevan virkamiehen mahdollisuutta omin toimenpitein vaikuttaa siirtonsa tapahtumiseen.

Karenssisopimusta koskevan muutosehdotuksen (44 a §) osalta TEM pitää hyvänä säännöksen eettistä tavoitetta varmistaa viranomaistoiminnan puolueettomuutta ja lisätä luottamusta viranomaistoiminnan puolueettomuuteen.

Karenssisääntelyn soveltaminen perustuu aina yksilöityyn, tehtäväkohtaiseen harkintaan. Kun lisäksi virkamiehiä koskeva muu salassapitosääntely ulottuu myös virkasuhteen päättymisen jälkeiseen aikaan, pitää TEM tärkeänä, että virastolla säilyy nimitystilanteessa jatkossakin itsenäinen, konkreettisiin virkatehtäviin ja toimintaympäristöön perustuva harkintavalta sekä karenssisopimuksen teon tarpeellisuudelle että sen sisältämän rajoitusajan pituudelle.

Rajoitusajan pituuden lisäämistarve on esityksen mukaan joissakin palautteissa ja tapauksissa noussut esiin. TEM katsoo, että koska kyseessä on nimitettävän virkamiehen kannalta erittäin oleellinen ja oikeuksia rajoittava sääntely, olisi hallituksen esityksessä perusteltua tarkemmin ja konkreettisemmin avata nykyäänäntelyssä ja nykyisen rajoitusajan osalta ilmenneiden ongelmien tosiasiallista laajuutta. Samoin olisi perusteltua monipuolisemmin arvioida rajoitusajan merkittävän pidentämisen konkreettisia perusteita, tarpeellisuutta ja kohdentamista.

Viranomaistoiminnan puolueettomuuden näkökulmasta karenssisopimus tulee tehdä aina silloin kun se tehtävien kannalta on välttämätöntä. Toisaalta karenssisopimuksella ja siihen liitettyllä pitkällä, jopa 12 kuukauden rajoitusajalla on merkittävä rajoitusvaikutus virkamiehen urasuunnitteluun, mahdollisuuteen hakea uusia tehtäviä määräaikaisen johtajasuhteen aikana tai päättyessä sekä liikkuvuuteen työmarkkinoilla ylipäänsä. Rajoitukset vaikuttavat heikentävästi myös elinkeinon ja ammatin harjoittamisen vapauteen. Edellä mainitut näkökohdat korostavat harkinnan objektiivisuus- ja välttämättömyysedellytystä. Karenssisopimus ja rajoitusajan pituus tuleekin

jokaisessa yksittäistapauksessa olla oikeudelliselta kannalta harkittu, objektiivisesti perusteltu ja välttämätön. Rajoituksia ei tule asettaa varmuuden vuoksi.

Muutosehdotuksen vaikutuksia ja välttämättömyyspunnintaa olisikin perusteltua arvioida myös virkamiehen näkökulmasta ja suhteessa tavoitteeseen kannustaa työmarkkinoilla liikkumista ylipäänsä sekä monipuolisen työkokemuksen etuja myös valtionhallinnon johtavissa tehtävissä. Lisäksi hallituksen esityksessä olisi perusteltua selvittää tarkemmin, mitkä seikat olisi erityisesti huomioitava karensisopimukseen sisältyvän rajoitusajan pituutta harkittaessa, erityisesti kun harkitaan kuutta kuukautta pidempää rajoitusaikaa.

Nummela Heidi
Työ- ja elinkeinoministeriö